

*Radość przeżywa się tylko wtedy,
gdy sprawia się ją innym.*

Karl Barth

STEFAN PYRAK

Redakcja „Inżynierii i Budownictwa”

O historii i patronach nagród Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa

Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa – stowarzyszenie z 85-letnią historią [2] – nadaje: **godność członka honorowego PZITB** (na podstawie decyzji Krajowych Zjazdów Delegatów PZITB), **honorowe odznaki PZITB** srebrne i złote (ustanowione uchwałą KZD w Szczecinie w 1958 r.) oraz złote z diamentem (ustanowiona uchwałą KZD w Krakowie w 2008 r.), a także **wyróżnienia**: „Zasłużony Senior PZITB” (ustanowione Uchwałą Zarządu Głównego PZITB z 1979 r.) oraz „Zasłużonym dla PZITB” (ustanowione Uchwałą Zarządu Głównego PZITB z 2001 r.). Są też przyznawane **nagrody PZITB**.

- Uchwałą XXII Krajowego Zjazdu Delegatów PZITB, który odbył się 20–22 września 1964 r. w Zielonej Górze, ustanowiono coroczne **nagrody PZITB**:

- **im. prof. Stefana Bryły** – za osiągnięcia naukowe lub naukowo-techniczne w dziedzinie konstrukcji budowlanych;

- **im. prof. Wacława Żenczykowskiego** – za osiągnięcia naukowe lub naukowo-techniczne w dziedzinie budownictwa ogólnego.

- Uchwałą Zarządu Głównego PZITB w roku 1974 ustanowiono coroczną **nagrodę PZITB**:

- **im. prof. Aleksandra Dyżewskiego** – za wybitne osiągnięcia praktyczne lub naukowe z zakresu inżynierii procesów budowlanych i inwestycyjnych bądź za całokształt działalności w tym zakresie; w danym roku kalendarzowym może być przyznana tylko jedna nagroda za osiągnięcia praktyczne oraz jedna nagroda za osiągnięcia naukowe.

- Trzeba dodać, że na Krajowym Zjeździe Delegatów PZITB w Krakowie (16–18 maja 1965 r.) ustanowiono **nagrodę PZITB im. prof. Witolda Wierzbickiego**, aby uczcić pamięć Profesora oraz w celu zachęcenia do pogłębiania studiów w zakresie mechaniki budowli i pokrewnych dziedzin wiedzy. Nagroda ta nie jest od wielu lat przyznawana.

- W PZITB są też ustanowione coroczne **wyróżnienia**:

- a) na podstawie uchwały Zarządu Głównego PZITB z 12 grudnia 1995 r.

- **medalem im. prof. Stefana Kaufmana** – w dowód uznania wybitnego dorobku naukowego i inżynierskiego, zasług w dziedzinie kształcenia pokoleń inżynierów oraz wkładu organizacyjnego w działalność PZITB;

- b) na podstawie uchwały XL Krajowego Zjazdu Delegatów PZITB w Gdańsku z 4 czerwca 2005 r.

- **medalem im. prof. Romana Ciesielskiego** – za wybitne osiągnięcia twórcze w dziedzinie inżynierii lądowej, połączone z wyróżniającą się działalnością społeczną na rzecz budowania autorytetu Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa oraz wierność ideałom Związku.

- W roku 1994 **Komitet Trwałości Budowli Zarządu Głównego** ustanowił **nagrodę im. prof. Władysława Danileckiego** (przyznawaną co dwa lata) – za opracowanie:

- a) nowatorskich metod badań odporności materiałów i trwałości konstrukcji budowlanych;

- b) materiałów zabezpieczających budowle lub służących do ich naprawy;

- c) wyróżniających się projektów zabezpieczeń antykorozyjnych w budownictwie;

- d) innych prac i realizacji dotyczących trwałości, korozji i ochrony obiektów budowlanych.

Niżej zamieszczono **biogramy patronów nagród PZITB** (rys. 1) oraz **wymieniono laureatów tych nagród**. Celem jest m.in. przypomnienie niezwykłego życia i twórczych dzieł dziś już legendarnych patronów oraz jednocześnie współtwórców i wielkich działaczy stowarzyszenia, zapisanych na trwałe w jego historii oraz w historii polskiej nauki, techniki i budownictwa. Opracowanie przygotowano, korzystając z wcześniejszych publikacji, które wymieniono w „Piśmiennictwie” zamieszczonym na zakończenie niniejszego tekstu. Przewiduje się

Rys. 1. Patroni nagród PZITB: Stefan Bryła, Wacław Żenczykowski, Aleksander Dyżewski

opublikowanie w kolejnym zeszycie czasopisma opracowania dotyczące patronów i laureatów medali PZITB oraz nagrody Komitetu Trwałości Budowli Zarządu Głównego PZITB.

Nagroda PZITB im. prof. Stefana Bryła

Patron nagrody Stefan Bryła urodził się 3 grudnia 1886 r. w Krakowie. W roku 1903 ukończył z bardzo dobrymi wynikami i odznaczeniem szkołę realną (szkoła o profilu matematyczno-fizycznym) w Stanisławowie i został przyjęty na Wydział Inżynierii cesarsko-królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie (przemianowanej później na Politechnikę Lwowską). Dyplom uzyskał w maju 1908 r., w wieku 22 lat, jako „znamienicie uzdolniony”, z wyróżnieniem z miernictwa, budownictwa lądowego, budowy mostów, budowy dróg i kolei oraz z budownictwa wodnego.

Od października 1908 r. został stypendystą na docenturze rysunku technicznego. Już w lipcu 1909 r., mając jedynie 23 lata, otrzymał „tytuł i godność” doktora nauk technicznych na podstawie rozprawy pt. „Przyczynki do uogólnienia pojęć płaszczyznowych statyki budowli”. W październiku 1909 r. został mianowany asystentem, a już w 1910 r. habilitował się na docenta statyki konstrukcji budowlanych.

Na wniosek Politechniki Lwowskiej Akademia Umiejętności w Krakowie w październiku 1910 r. wysłała *Stefana Bryłę* na studia w Politechnice w Berlinie (Charlottenburg), potem we Francji (Ecole des Ponts et Chaussées) i w Anglii (University of London). Następnie wyjechał do Stanów Zjednoczonych i Kanady. Tam praktykę zawodową zdobywał m.in. na budowie wysokościowca Woolworth Building w Nowym Jorku oraz budowie mostu Quebec na rzece św. Wawrzyńca, łączącego miasta Quebec i Levis. Projektantem mostu był *Rudolf Modrzejewski*.

Do Lwowa wrócił w roku 1912 i od razu podjął intensywną pracę na uczelni, a jednocześnie pracę zawodową. 20 czerwca 1914 roku poślubił *Marię Tustanowską* i w podróż poślubną wyjechał na Bliski Wschód. Po wybuchu I wojny światowej został, wraz z żoną, internowany na terenie Gruzji. Dopiero po półtora roku, po przeniesieniu się do Kijowa, mógł rozwinąć działalność zawodową. Podjął pracę w Dziale Mostowym Towarzystwa Drogi Żelaznej Moskwa –

Kijów – Woroneż. W biurze projektowym Towarzystwa zaprojektował kilka mostów, w tym most żelbetowy w Darnicy (dzielnica Kijowa), dwa mosty żelbetowe w Nieżynie, most na Daśnie, kilka innych mostów stalowych i drewnianych oraz filary i przyczółki mostu stalowego na Dnieprze.

Będąc w Kijowie (pod zaborem rosyjskim), został m.in. prezesem Związku Inżynierów i Techników Polskich na Rusi, wiceprezesem Zjazdu Techników Polskich w Rosji (w 1917 r. w Moskwie), profesorem Polskiego Kolegium Uniwersyteckiego w Kijowie, wiceprezesem Sekcji Szkolnictwa Zawodowego Polskiej Macierzy Szkolnej w Kijowie, wiceprezesem Sekcji Przemysłowej Komitetu Ratownego.

Na Wielkanoc 1918 r. *Stefan Bryła* z małżonką wrócił do Ojczyzny, która po 123 latach odzyskała niepodległość. W listopadzie 1918 r. brał czynny udział w walkach o wolność Lwowa podczas wojny polsko-ukraińskiej. Pod koniec 1918 r. otrzymał Krzyż Obrony Lwowa. W wojsku służył do końca maja 1919 r. Następnie podjął pracę jako starszy referent w Ministerstwie Robót Publicznych, ale już w sierpniu 1920 r., w sytuacji zagrożenia dla Polski ze strony szybko posuwających się na zachód wojsk bolszewickich, wstąpił w szeregi Małopolskiego Oddziału Ochotniczego Lwów. Brał udział w walkach, a 30 października 1920 r. został zwolniony do cywila.

Jeszcze we wrześniu 1920 r. *Stefan Bryła* został docentem przy Katedrze Statyki Budowli na Wydziale Inżynierii Wodnej, a w październiku, jako zastępca profesora, objął wykłady z budownictwa żelaznego w Politechnice Warszawskiej. 1 sierpnia 1921 r. dekretem naczelnika państwa *Józefa Piłsudskiego* otrzymał nominację na profesora zwyczajnego Politechniki Lwowskiej. W tej uczelni od roku akademickiego 1921/1922 do roku 1934 kierował II Katedrą Budowy Mostów, po czym przeniósł się do Warszawy.

Oprócz pracy na uczelni był zaangażowany również w życie polityczne. Był działaczem Chrześcijańskiej Demokracji we Lwowie i prezesem Rady Dzielnicowej na Małopolskę Wschodnią. W latach 1926–1932 (przez trzy kadencje) był posłem na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej. Był też prezesem Rady Głównej Chrześcijańskiego Związku Zawodowego na Rzeczpospolitą (1934–1939), a w roku 1935

został prezesem Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich. Dążył do konsolidacji ruchu chrześcijańsko-społecznego [2, 13].

30 września 1933 r. objął kierownictwo Katedry Budownictwa II na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Formalnie nominację profesora zwyczajnego Politechniki Warszawskiej otrzymał 18 grudnia 1934 r. z rąk prezydenta RP *Ignacego Mościckiego*. W ostatnich latach przed II wojną światową na wymienionym Wydziale prowadził Katedrę Budownictwa. W roku 1939 został wybrany dziekanem Wydziału Architektury i pełnił tę funkcję do 3 grudnia 1943 r., a więc do rozstrzelania przez okupantów niemieckich.

Od roku 1931 był członkiem Stałej Międzynarodowej Komisji Mostów i Konstrukcji Inżynierskich i członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego we Lwowie, a w 1932 r. został powołany na członka Polskiej Akademii Nauk Technicznych.

W roku 1934 został wiceprezesem Zarządu Głównego powołanego wówczas Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych (PZIB). Był też m.in. wiceprezesem Rady Cementowej (1930–1934) i prezesem jej Sekcji Konstrukcji Żelbetowych, a następnie wiceprezesem Rady Stalowej (1934–1939). Prowadził także wiele prac dla Polskiego Komitetu Normalizacyjnego jako członek kilku komisji. W szczególności zajmował się opracowaniem poprawionych edycji normy projektowania konstrukcji stalowych. Był też członkiem Kolegium Redakcyjnego „Inżynierii i Budownictwa” od roku 1938, czyli od początku wydawania czasopisma [10]. Profesor *Stefan Bryła* brał też czynny udział w kongresach Międzynarodowego Stowarzyszenia Mostów i Konstrukcji (IABSE) w Wiedniu (1928), Monachium i w Paryżu (1932), w Berlinie (1936) oraz w wielu innych zjazdach i kongresach. W roku 1937 został wiceprzewodniczącym IABSE, a w 1939 r. została mu powierzona funkcja przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego Kongresu IABSE, który miał się odbyć w 1940 r. w Warszawie. Realizacja tego kongresu stała się jednak niemożliwa ze względu na okupację niemiecką.

Jesienią 1939 r., wkrótce po rozpoczęciu II wojny światowej, niemieckie władze okupacyjne zarządziły zamknięcie wszystkich wyższych uczelni, wśród nich także Politechniki Warszawskiej. *Stefan Bryła* jako dziekan

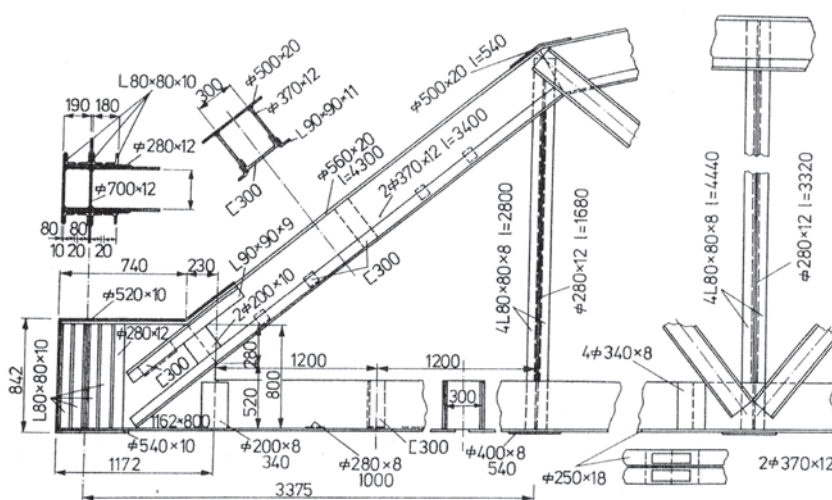
Na przełomie 1939 i 1940 r. wraz z prezesem Oddziału Warszawskiego i wiceprezesem Zarządu Głównego PZIB inż. *Jerzym Nechayem* przystąpił do organizowania podziemnej działalności Związku jako ogólnopolskiej kadrowej formacji saperskiej. Została ona wcielona do biur wojskowych Związku Walki Zbrojnej (od 14 lutego 1942 r. Armii Krajowej) pod kryptonimem „Ciągnik”. Był jej szefem, a *Jerzy Nechay* jego zastępcą. W strukturze podziemnego państwa polskiego – w Delegaturze Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Kraj – był szefem komórki Robót Publicznych i Odbudowy. Działał też w innych strukturach państwa. Wykorzystując zebrane raporty i sprawozdania, opracował m.in. – wspólnie z mgr. inż. *Witoldem Gokieliem* – koncepcję 10-letniego planu powojennej odbudowy Polski ze zniszczeń wojennych.

Jednocześnie prowadził prace teoretyczne z dziedziny spawania łukowego konstrukcji stalowych. W roku 1928 wydał pierwsze na świecie przepisy dotyczące spawania konstrukcji stalowych. Stały się one wzorem do opracowania przepisów spawalnictwa również w innych krajach. Prace te i badania stanowiły inspirację do wykorzystania technologii spawania łukowego podczas budowy w latach 1928–1929 pierwszego w świecie spawanego mostu drogowego przez rzekę Słudwię koło Łowicza, zaprojektowanego przez *Stefana Bryle*.

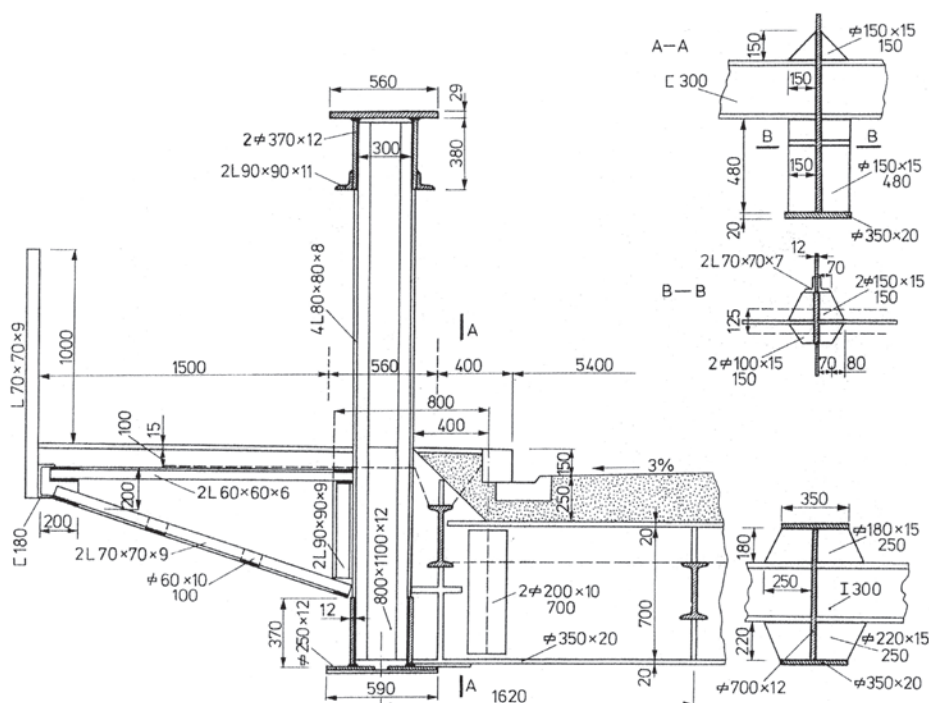
Konstrukcję mostu stanowią dwie kratowe belki główne (rys. 2) o pasie dolnym prostym i górnym parabolicznym. Rozpiętość teoretyczna kratownic wynosi 27 000 mm, wysokość teoretyczna w środku rozpiętości 4300 mm, rozstaw węzłów dolnych, a tym samym długość podłużnic pomostu 3375 mm, rozpiętość mostu w świetle 26 000 mm. Szerokość mostu między osiami belek głównych jest równa 6700 mm, a w świetle między tymi belkami 6200 mm. Po obu

stronach są chodniki szerokości po 1500 mm. Przekroje pasów składają się głównie z blach oraz dodatkowo z kątowników i ceowników (rys. 2 i 3 – według opracowania prof. *Zygmunta Pancewicza* zamieszczonego w publikacji [1]). Poszczególne części konstrukcji mostu wykonano w zakładach firmy Sp. Akc. „K. Rudzki i Ska” w Mińsku Mazowieckim, przy współudziale spawaczy ze współpracującej firmy Soudure Electrique Autogene z Brukseli. Części spawane w warsztacie miały długość około 7,0 m. Montaż mostu wykonano na rusztowaniu drewnianym, stosując połączenia montażowe za pomocą śrub. Czas spawania (trzech spawaczy) elementów i konstrukcji mostu w warsztacie wynosił 1100 h, a na budowie 900 h.

W czasie II wojny światowej został uszkodzony jeden z przyczółków mostu. Po wojnie przyczółek naprawiono, zespawano uszkodzone elementy konstrukcji i most przekazano do użytkowania. Spełniał on swoją funkcję jeszcze ponad 30 lat (do 1977 r.). Ze względu na zwiększone wymagania ruchu drogowego i konieczność poszerzenia jezdni podjęto decyzję o budowie nowego mostu. Niewiele brakowało, żeby przy tej okazji „stary most” pocięto i przeznaczono na złom. Jednak dzięki intensywnym staraniom Komitetu Konstrukcji Metalowych PZITB, m.in. *Tadeusza Brzozowskiego*, most uratowano. Jego konstrukcja została uznana za zabytek kultury narodowej klasy zerowej i przesunięta przez Warszawskie

Rys. 2. Wezły konstrukcji stalowego spawanego mostu drogowego przez rzeką Skudwie [1]

Rys. 3. Przekrój poprzeczny stalowego spawanego mostu drogowego przez rzeką Słudwę [1]

Przedsiębiorstwo „Mostostal” 25 m w górę rzeki (rys. 4).

Trzeba nadmienić, że w roku 1931 został oddany do użytkowania na rzece Słudwi (we wsi Retki) drugi spawany most drogowy (blachownicowy) według projektu prof. *Stefana Bryły* [15].

Stefan Bryła projektował żelbetowe konstrukcje budynków, m.in. [3, 5, 11, 14] hal Fabryki Parowozów w Warszawie (1922), 10-kondygnacyjnego Domu Akademickiego w Warszawie (1926), gmachu Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń w Warszawie (1928). Był też projektantem konstrukcji stalowej wielu budynków, m.in. przebudowy budynku biurowego PKO (poczty głównej) przy ul. Świętokrzyskiej w Warszawie mającego wysokość 8 kondygnacji (1930–1932), gmachu Urzędu Skarbowego w Katowicach wysokości 14 kondygnacji (1930–1932), budynku mieszkalno-biurowego Towarzystwa „Prudential” („Przezorność”) przy Placu Powstańców Warszawy wysokości 17 kondygnacji (1931–1934), budynku Biblioteki Jagiellońskiej przy Al. Mickiewicza w Krakowie wysokości 9 kondygnacji (1934), gmachu Marynarki Wojennej przy ul. Wawelskiej w Warszawie wysokości 5 kondygnacji (1934), budynku mieszkalnego Funduszu Kwaterunku Wojskowego (Dom Bez Kantów) przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie wysokości 8 kondygnacji (1934–1935), Hali Targowej w Katowicach długości 126 m (1935), budynku Komunalnej Kasy Oszczędności przy ul. Wolności w Chorzowie wysokości 10 kondygnacji (1935–1937), budynku Szpitala Okręgowego im. marszałka Józefa Piłsudskiego przy Alei Niepodległości w Warszawie wysokości 8 kondygnacji (1936–1939).

Profesor opublikował ponad 250 prac, w tym 50 w językach obcych. Był inicjatorem, głównym redaktorem i autorem siedmiu rozdziałów w 4-tomowym „Podręczniku inżynierskim”, a także autorem innych książek, np. „Podręcznik statyki budowli”, „Podręcznik budownictwa żelaznego”, skryptu „Statyka budowli” (cztery części) wraz z atlasem rysunków do statyki budowlanej, książki „Beton w budownictwie wiejskim”, „Beton i żelbet” (napisana podczas okupacji niemieckiej wspólnie z *Ludomirem Suwałskim*) i innych prac.

Konspiracyjna działalność naukowa i dydaktyczna prof. *Stefana Bryły* stała się przyczyną jego aresztowania przez okupanta niemieckiego w 1942 r.,

Rys. 4. Most drogowy o konstrukcji stalowej spawanej przez rzeką Słudwię. Fot. *Paweł Przybysz*

ale wówczas został wykupiony z rąk okupantów za pół miliona złotych. Profesor powrócił do swojej działalności. Niestety, rankiem 17 listopada 1943 wraz z rodziną został po raz drugi aresztowany przez gestapo. Wkrótce jego żona i córka zostały zwolnione. Natychmiast podjęto też próby wykupienia profesora z rąk niemieckich, ale mimo wielkich starań i nakładów finansowych nie przyniosły one rezultatu. 3 grudnia 1943 r. prof. *Stefan Bryła* został rozstrzelany przez Niemców pod murem zajezdni tramwajowej przy ul. Puławskiej w Warszawie, w grupie 67 uczestników ruchu oporu (rys. 5).

Symboliczny grób *Stefana Bryły* znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 57-IV-27). W grobie tym spoczywają prochy rodziców profesora *Eligii* i *Pawła Bryłów*, jego żony *Marii* oraz córki *Marii Janiny*. Podobny los spotkał brata Profesora – *Stanisława*, który (wówczas prezes Sądu w Lublinie)

został, wraz z innymi osobistościami, rozstrzelany w Wigilię Bożego Narodzenia 1939 r. [5].

Jednym z najbliższych współpracowników prof. *Stefana Bryły* był *Wenczesław Poniż*, z pochodzenia Słoweniec, urodzony 25 września 1900 r. w Vipavie koło Triestu. W 1926 r. uzyskał na Politechnice Lwowskiej dyplom inżyniera dróg i mostów, a w czerwcu 1934 r. – stopień naukowy doktora nauk technicznych. Pracował w tej uczelni jako adiunkt, a zawodowo jako statyk i konstruktor. Współpracował z prof. *Stefanem Bryłą*. Brał udział w projektowaniu konstrukcji licznych obiektów, w tym takich, jak most spawany przez rzekę Słudwię koło Łowicza i gmach „Prudentialu” w Warszawie. *Wenczesław Poniż*, po przeniesieniu się w 1935 r. (wraz z prof. *Stefanem Bryłą*) do Warszawy, brał udział m.in. w projektowaniu konstrukcji stalowej Centralnego Dworca Poczтового przy ul. Żelaznej w Warszawie. Od 1936 r. prowadził też

Rys. 5. Miejsce rozstrzelania prof. *Stefana Bryły* przez Niemców. W gablocie umieszczona reprodukcja ogłoszenia o straceniu 67 uczestników ruchu oporu. Fot. *Paweł Przybysz*

wykłady z mechaniki budowli na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej. Zorganizował, wspólnie z prof. *Stefanem Bryłą*, Zakład Badawczy Ochrony Budowli, przekształcony później w Zakład Badawczy Budownictwa. W czasie okupacji niemieckiej pracował dorywczo jako projektant konstrukcji, a od października 1939 r. prowadził również tajne nauczanie. W konspiracji był kierownikiem biura konstrukcyjnego w zgrupowaniu „Ciągnik”, którym kierował prof. *Stefan Bryła*. W roku 1946 został mianowany profesorem nadzwyczajnym, w 1958 – profesorem zwyczajnym, a w roku 1960 został członkiem korespondentem Polskiej Akademii Nauk. Był wielkim polskim patriotą. Zmarł nagle 20 listopada 1967 r. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 168-VI-9).

Na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej 21 listopada 1994 r. została zorganizowana sesja naukowa poświęcona pamięci prof. *Stefana Bryły* [9]. Rada Wydziału nadała wówczas jednej z sal w gmachu Wydziału Architektury przy ul. Koszykowej 55 w Warszawie imię *Stefana Bryły*. Przy tej sali została umieszczona tablica pamiątkowa poświęcona Profesorowi (rys. 6), zaprojektowana przez prof. *Henryka Dąbrowskiego* i *Ludomira Słupcańskiego*. Do wygłoszenia referatu na tej sesji zaproszono prof. *Romana Ciesielskiego* z Politechniki Krakowskiej oraz prof. *Adama Zbigniewa Pawłowskiego* i prof. *Wojciecha Radomskiego* z Politechniki Warszawskiej.

Trzeba odnotować, że prof. *Roman Ciesielski* w swoim referacie m.in. odnotował cechy charakteru

i osobowości prof. *Stefana Bryły*, do których zaliczył (czcionka pogrubiona – jak w publikacji [9]): **rzetelność**, **prawość**, **niezwykłą pracowitość**; **ciekawość** poznania; **rozmach**, ale i **systematyczność** w działaniach; **umiejętność kojarzenia**, **syntezy** i **przewidywania**; **zaciętość**, **wytrwałość**, **nieustępliwość**; **inicjatywność**; **rozległość zainteresowań**, **wnikliwość** i **dociekliwość**; **intuicję** życiową i zawodową; **sprawność w działaniach** (wewnętrzne „zorganizowanie”); **otwartość**, **bezpośredniość**; **odporność psychiczną**, **niezależamywanie się** niepowodzeniami; **odporność fizyczną** (na zmęczenie, kontuzje, ból); **szybkość decyzji**, **reakcji** i **wystąpień sytuacyjnych**, **nawet sprytność**; **elastyczność postanowień**, „**niepamiętliwość**” doznanych krzywd; **harmonię i wzajemny szacunek** w życiu rodzinnym; **wiarę pełną**, nie demonstrowaną, **zachowanie norm etycznych** w życiu i zawodzie; **ofiarności społeczną**; **życzliwość**, **tolerancję**, **kunikiatywność** w kontaktach międzyludzkich.

W roku 1994 Fundacja PZITB Inżynieria i Budownictwo opublikowała pracę pt. „*Stefan Bryła. Życie i dzieło*”, autorstwa prof. *Jana Augustyna* [3], zawierającą wiele szczegółów i świadectw dotyczących życia i działalności Profesora (rys. 7). Inicjatorem tej książki był inż. *Eugeniusz Śledziwski*, który znał *Stefana Bryłę* z wielu kontaktów osobistych i był zafascynowany jego niezwykłą osobowością, a po wojnie był jednym z najwybitniejszych polskich specjalistów w zakresie konstrukcji spawanych, laureatem nagrody PZITB im. prof. *Stefana Bryły* w roku 1972.

Rys. 7. Okładka książki poświęconej prof. *Stefanowi Bryle*

W roku 2012 na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej została obroniona praca doktorska *Pawła Przybysza* pt. „*Profesor Stefan Bryła wybitny konstruktor i jego wpływ na kształtowanie przestrzenno-konstrukcyjne budowli*” [11]. Promotorem był prof. *Kazimierz Szulborski*. Przedstawiono w niej ważniejsze wydarzenia z życia *Stefana Bryły*, rozwój jego kariery naukowej i zawodowej, działania w obronie odzyskanej w 1918 r. niepodległości Ojczyzny oraz pracę konspiracyjną podczas okupacji niemieckiej. Zamieszczono też wyniki własnych analiz statycznych i dynamicznych konstrukcji gmachu Towarzystwa „Prudential” w Warszawie, jednego z najwybitniejszych dzieł Profesora.

Obecnie jest realizowany film o życiu i twórczości prof. *Stefana Bryły*.

W tablicy 1 wymieniono laureatów nagród PZITB im. prof. *Stefana Bryły* i im. prof. *Wacława Żencykowskiego* w latach 1965–2019.

Nagroda PZITB im. prof. *Wacława Żencykowskiego*

W roku 1998 Fundacja PZITB Inżynieria i Budownictwo opublikowała pracę poświęconą prof. *Wacławowi Żencykowskiemu* [7], autorstwa prof. *Władysława Kuczyńskiego* – ucznia, dyplomanta i przez wiele lat współpracownika Profesora (rys. 8). Głównie na podstawie tej publikacji, a także opracowań wymienionych w „Piśmiennictwie”, przedstawiono życie i osiągnięcia patrona nagrody PZITB im. prof. *Wacława Żencykowskiego*. Laureatów tej nagrody w latach 1965–2019 w podano w tabl. 1.

Rys. 6. Tablica pamiątkowa prof. *Stefana Bryły* w budynku Wydziału Architektury. Fot. *Paweł Przybysz*

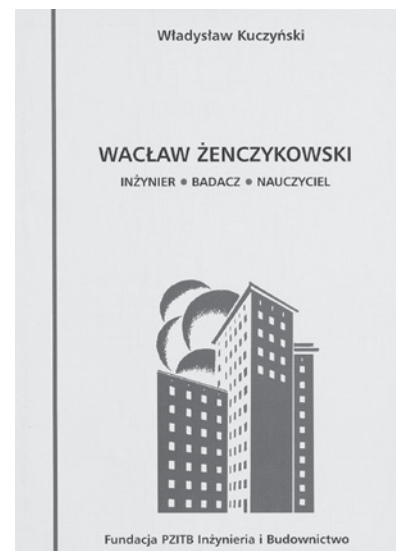
Tablica 1

Laureaci nagród PZITB im. prof. Stefana Bryły oraz im. prof. Wacława Żenczykowskiego w latach 1965–2019

Rok przyznania	Nagroda im. prof. S. Bryły	Nagroda im. prof. W. Żenczykowskiego
1965	Zbigniew Mazurkiewicz	Bohdan Lewicki
1966	Edward Krynicki	Władysław Kuczyński
1967	Józef Glomb	Władysław Danilecki
1968	Dionizy Niepostyn	Adam Mitzel
1969	Ryszard Dąbrowski	Wacław Szarejko
1970	Jerzy Kobiak	Roman Kozak
	Wiesław Stachurski	
1971	Witold Nowacki	Władysław Ziobroń
1972	Eugeniusz Śledziwski	Zygmunt Jamroży
1973	Zbigniew Reipert	Jędrzej Kuczyński
1974	Wojciech Kukulski	Władysław Detko
1975	Jerzy Weseli	Kazimierz Flaga
1976	Zbigniew Bzymek	Jan Mikoś
1977	Jakub Mames	Zbigniew Pawłowski
1978	Andrzej Marek Brandt	Zbigniew Mielczarek
1979	Włodzimierz Starosolski	Jerzy Ziółko
1980	Janusz Kawecki	Maciej Gryczmański
1981	Tadeusz Kłoczek	Jarzy Andrzej Pogorzelski
1982	Witold Wołowicki	Lech Czarnecki
1983	Czesław Branicki	Kazimierz Rykaluk
1984	Krzysztof Dyduch	Andrzej Cholewicki
1985	Stanisław Weiss	Kazimierz Kłosek
1986	Reinhold Kaluża	Leonard Runkiewicz
1987	Antoni Wegner	Jerzy Olifierowicz
1988	Zdzisław Sulimowski	Zdzisław Żmudziński
1989	Piotr Konderla	Janusz Frey
1990	Michał Knauff	Edward Motak
1991	Stefan Goszczyński	Janusz Mierzwa
1992	Andrzej Łapko	Zbigniew Parzniewski
		Stanisław Libura
1993	Andrzej Flaga	Sylwester Kobiela
1994	Szczepan Woliński	Wojciech Skowroński
1995	Kazimierz Furtak	Włodzimierz Kiernożycki
1996	Jan Biliszczuk	Artem Czkwanianc
		Maria Kamińska
1997	Czesław Miedziałowski	Zbigniew Janowski
1998	Marian Gizejowski	Stanisław Majewski
1999	Marian Gwóźdź	Cezary Madryas
2000	Zbigniew Zembaty	Jacek Śliwiński
2001	Aleksander Kozłowski	Piotr Korzeniowski
2002	Bogumił Wrona	Dariusz Gawin
2003	Krzysztof Stypuła	Jan Ślusarek
2004	Jan Bień	Anna Siemińska-Lewandowska
2005	Ryszard Wojdak	Tadeusz Tata
2006	Jan Kubica	Maria Kaszyńska
2007	Tadeusz Urban	Jerzy Małyszko
2008	Walter Wuwer	Maciej Z. Błach
2009	Robert Kowalski	Andrzej Garbacz
2010	Barbara Klemczak	Tomasz Siwowski
2011	Tadeusz Chyży	Jerzy Szojda
2012	Artur Zbiciak	Jacek Hulimka
2013	Renata Kotynia	Zbigniew Perkowski
2014	Elżbieta Szmigiera	Stanisław Karczmarczyk
2015	Piotr Górski	Piotr Wojciechowski
2016	Lucjan Ślęczka	Lucyna Domagała
2017	Tomasz Lipecki	Izabela Skrzypczak
2018	Mariusz Zych	Izabela Hager
2019	Radosław Jasiński	Janusz Konkol

Patron nagrody Wacław Żenczykowski urodził się 26 listopada 1897 r. w Kielcach. W tym mieście ukończył z odznaczeniem w 1914 r. siedmioletnią szkołę handlową. W okresie nauki działał w organizacji niepodległościowej „Zarzewie”. Tuż przed wybuchem I wojny światowej został zdany na samodzielną egzystencję i wyjechał z Kielc. Znalazł zatrudnienie przy budowie dróg, mostów

i fortyfikacji w rejonie Warszawy. W 1915 r. został ewakuowany przymusowo do Rosji. W roku 1916 ukończył Wojskową Szkołę Inżynieryjną w Kijowie i został wcielony do armii rosyjskiej. Służbę wojskową zaczynał w batalionie telegraficznym. Wkrótce został przeniesiony do służby mostowej, podczas której budował dwa mosty wojenne. Po niezbyt groźnej kontuzji służył jeszcze (do początku

Rys. 8. Okładka książki poświęconej prof. Wacławowi Żenczykowskiemu

1917 r.) w telekomunikacyjnej obsłudze dywizji piechoty. W wyniku swoich usilnych starań został przeniesiony do polskiego korpusu generała Józefa Dowbor-Muśnickiego, w którym najpierw był młodszym oficerem w służbie saperskiej, a pod koniec awansował na komendanta łączności dywizji. Korpus został rozwiązany w roku 1918, a młody oficer pod koniec tego roku wrócił do Warszawy i zapisał się na studia na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Przerwał jednak naukę, aby wstąpić do Wojska Polskiego. W roku 1920 brał czynny udział w obronie Polski przed nawałnicą bolszewicką. Na froncie północnym kierował grupą saperską; budował fortyfikacje koło Brześcia i Puław. Został w 1921 r. odznaczony Krzyżem Walecznych i Krzyżem Bojowników o Wolność i Niepodległość.

W roku 1921 Wacław Żenczykowski wrócił na studia. Dyplom inżyniera dróg i mostów uzyskał 19 lutego 1924 r. Dzięki swoim wybitnym zdolnościom, jeszcze jako student, otrzymał stanowisko młodszego asystenta w Katedrze Wytrzymałości Tworzyw, kierowanej przez prof. Leona Karasińskiego. Po uzyskaniu dyplomu ukończenia studiów został mianowany starszym asystentem i pełnił tę funkcję do września 1934 r. Jednocześnie od roku akademickiego 1933/1934 prowadził wykłady zleczone z budownictwa ogólnego, a od 1934 r. do października 1935 r., jako zastępca profesora, kierował Zakładem Budownictwa Ogólnego. Stopień naukowy doktora nauk technicznych uzyskał w roku akademickim

1933/1934 na podstawie pracy pt. „Dźwigiary sklepieniowe”, wyróżnionej przez Radę Wydziału Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Na tym Wydziale był to trzeci doktorat, po doktoratach *Witolda Wierzbickiego* (1924/1925) i *Franciszka Szelągowskiego* (1927/1928). Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał w roku akademickim 1934/1935, na podstawie pracy pt. „Oświetlenie budynków światłem dziennym”, uzupełnionej praktycznymi wskazówkami dotyczącymi prowadzenia obliczeń. Była to praca inicjująca szkołę naukową w zakresie „fizyki budowli”. Nominację na profesora nadzwyczajnego i kierownika Katedry Budownictwa Ogólnego w Politechnice Warszawskiej otrzymał jesienią 1935 r. Nastąpił wówczas bardzo szybki rozwój tej Katedry. Zostały m.in. wprowadzone wykłady z zakresu architektury (prof. *Stanisław Marzyński*) i badania dotyczące problemów fizyki budowli. W Katedrze powstała wystawa materiałów budowlanych oraz modeli i elementów budowli, zwłaszcza pokryć dachowych cienkościennych. Promowano też wiedzę o roli rzemiosła w rozwoju technologii wykonawstwa. W latach 1936–1938 prof. *Wacław Żenczykowski* napisał 3-tomowy skrypt pt. „Budownictwo ogólne”, wydany przez Towarzystwo „Bratniej Pomocy” Studentów Politechniki Warszawskiej (działem wydawniczym kierował *Władysław Kuczyński*). Jak pisze prof. *Władysław Kuczyński* w pracy [7] – honorarium autorskie *Wacław Żenczykowski* przekazał na cele stypendialne dla studentów Wydziału Inżynierii, a za dwa tomy dzieła wydane po wojnie – na rzecz odbudowy zniszczonych podczas wojny gmachów uczelni.

W 1937 r. prof. *Wacław Żenczykowski* prowadził wykłady z budownictwa ogólnego w Wyższej Szkole Inżynierii Wojskowej. W roku 1938 otrzymał odznaczenie Krzyżem Niepodległości.

W czasie okupacji niemieckiej wykładał w jedynej czynnej wówczas w Warszawie Państwowej Wyższej Szkole Technicznej. Prowadził także tajne nauczanie studentów Politechniki Warszawskiej, a wynikiem tej pracy było opracowanie prac dyplomowych przez 24 studentów, którzy uzyskali tytuły inżynierskie w pierwszych tygodniach po uruchomieniu Politechniki w 1945 r. Działał w tajnej organizacji inżynierskiej „Ciągnik”, założonej i kierowanej przez prof. *Stefana Bryłę*,

a po jego rozstrzelaniu przez Niemców 3 grudnia 1943 r. – kierowanej przez *Jerzego Nechaya*.

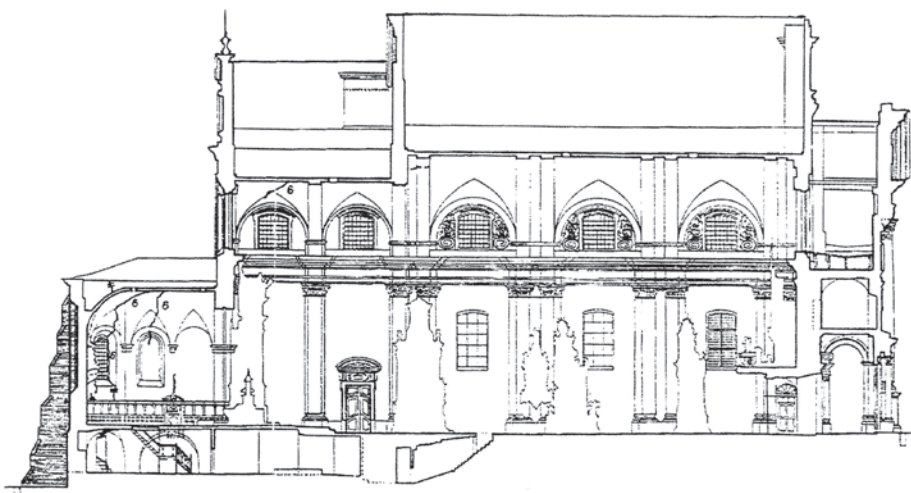
Po wojnie wznowił pracę Katedry, a 1 października 1945 r. rozpoczął wykłady. Pracował od 1945 r. jako profesor nadzwyczajny, a od 5 kwietnia 1946 r. jako profesor zwyczajny. Katedrę Budownictwa Ogólnego prowadził i rozwijał do końca swojego życia.

Wacław Żenczykowski ma ogromne zasługi w normalizacji polskiej. Brał w niej udział od roku 1930. W czasie okupacji organizował prace normalizacyjne w celu dostarczania Polsce, po odzyskaniu niepodległości, niezbędnych norm budowlanych. Tajna praca wybitnych specjalistów przyniosła 49 gotowych projektów norm, które na początku 1945 r. zostały przekazane ministrowi odbudowy. Za te prace oraz za działalność promotorską doktorantów został w 1946 r. odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski [14]. W maju 1945 r. został przewodniczącym Komisji Normalizacyjnej Budownictwa, którą zorganizował i prowadził przez 5 lat. Komisja ta osiągnęła w tym czasie szczyt swego rozkwitu. *Wacław Żenczykowski* potrafił wzbudzić entuzjazm pracy twórczej nad odbudową i rozbudową Polski w gronie ponad 200 wybitnych specjalistów. Opracowano wtedy liczne normy dotyczące projektowania konstrukcji, materiałów i wykonawstwa budowlanego.

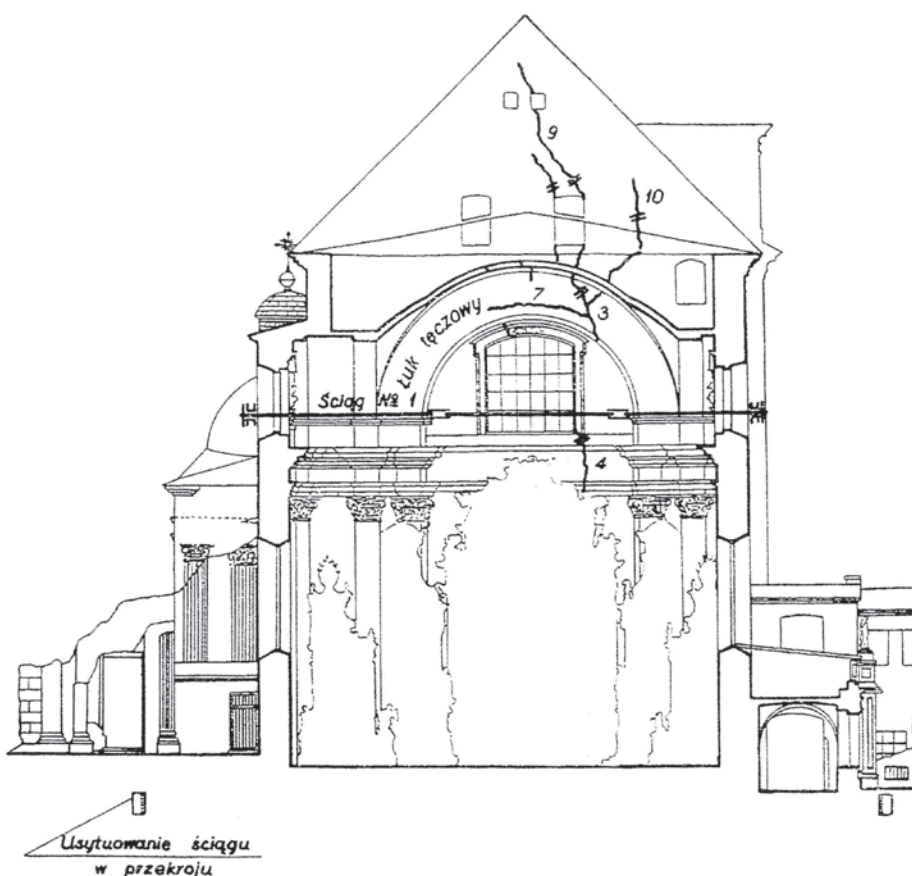
Profesor w latach 1925–1931 pracował w przedsiębiorstwie budowlanym pod nazwą Towarzystwo Akcyjne Martens i Daab. Był też projektantem 42 poważnych konstrukcji budowli, realizatorem obiektów budowlanych i ekspertem/rzeczoznawcą budowlanym. Był autorem projektów konstrukcji, m.in. [7]: gmachu Szkoły Głównej Handlowej przy ul. Rakowieckiej w Warszawie (1929 r.), kompleksu budynków Dyrekcji Warszawskiej PKP przy ul. Targowej w Warszawie (1929), kościoła i klasztoru Felicjanek w Wawrze, z wieżą wysokości 78 m (1930), kościoła pod wezwaniem św. Stanisława Kostki na Żoliborzu w Warszawie (1930), kościoła w Krajinie, budynku Stowarzyszenia YMCA przy ul. Konopnickiej w Warszawie (1931), hotelu *Jana Kiepury* „Patria” w Krynicy (1932), konstrukcji stalowej Dworca Głównego w Warszawie (1930–1933), przekrycia łupinowego dwukrzyżowego hali elektrowozowni na Grochowie (1937), gmachów

Zakładów Naukowo-Technicznych w Katowicach (1937), gmachu PKO w Poznaniu (1937).

Wykonał też wiele prac jako ekspert i konsultant [7]. Przykładem szczególnym tej działalności był przypadek – jak pisał prof. *Wacław Żenczykowski* – „walki z żywiołem zsuwu wzgórza kościoła św. Anny w Warszawie” („Przegląd Budowlany”, nr 7-8/1949). Kościół na tym „wzgórzu” (Skarpie Warszawskiej) zbudowano w połowie XV wieku. Zjawiska potwierdzające katastrofalne zagrożenie kościoła, w tym szybko powiększające się pęknięcia sklepienia i innych zarysowań stwierdzono podczas realizowanego wówczas tunelu trasy W-Z w Warszawie. W tej groźnej, alarmowej sytuacji minister budownictwa powołał 28 kwietnia 1949 r. prof. *Wacława Żenczykowskiego* do kierowania akcją zabezpieczenia od groźnego żywiołu zsuwu ... Należało działać tak, aby kościół został za wszelką cenę uratowany. Profesor powołał sztab akcji złożony z 18 wybitnych specjalistów, a wśród nich ówczesnych lub późniejszych profesorów, jak *Henryk Stamatello*, *Romuald Cebertowicz*, *Kazimierz Guzik*, *Zenon Witun*, *Tadeusz Lazarini*, *Jan Rossman*. Profesor o przebiegu prac w walce z żywiołem pisał: *Zdawaliśmy sobie sprawę, na podstawie orientacyjnych obliczeń, że w ruchu znajduje się około 5000 ton muru i 5000 ton ziemi. Gdyby ruch postępował nadal z tą samą szybkością, to w połowie maja pęknięcia powiększyłyby się do około 10 cm, co groziło katastrofą zawalenia się sklepień i części murów. Zadaniem naszym było ruch ten osłabić, a następnie zupełnie powstrzymać i teren ustabilizować. Zadanie zostało wykonane (rys. 9÷11), a pod koniec czerwca 1949 r. Profesor napisał: Wykonana w walce z żywiołem praca była mozolna, trudna i wyczerpująca nerwowo ... Pomyślnie jej wyniki zawdzięczamy wyjątkowo harmonijnemu i wytężonemu współdziałaniu nadzwyczaj udatnie dobranego zespołu znawców wszystkich potrzebnych dziedzin wiedzy technicznej oraz pełnej poświęcenia i zrozumienia pracy wykonawców i robotników polskich, najofiarniejszych i najlepszych bodaj na całym świecie. Jak pisze prof. *Władysław Kuczyński* w [7] – to prof. *Wacławowi Żenczykowskiemu* przede wszystkim należy przypisać zwycięstwo nauki, techniki, cierpliwości i nieugiętości w tej batalii z żywiołem, zdawałoby*

Rys. 9. Przekrój podłużny przez nawę główną, prezbiterium i absydę kościoła pw. św. Anny [7]

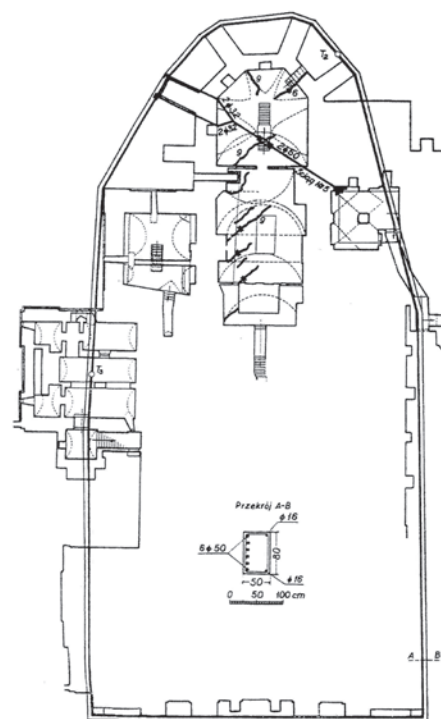
Rys. 10. Przekrój poprzeczny przez nawę kościoła pw. św. Anny; rysy w łuku tęczyowym i w szczycie nad tym łukiem [7]

się nie do pokonania. W podziękowaniu pisemnym ówczesny kierownik resortu budownictwa określił, że te wysiłki Profesora ... *wystawiły chlubne świadectwo polskiej technicznej wiedzy budowlanej* ...

Profesor *Wacław Żenczykowski* został w 1952 r. powołany na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk. Został też wówczas przewodniczącym Komitetu Inżynierii Lądowej PAN. W 1953 r. zorganizował sesję PAN w Nowej Hucie. Jego referat

pt. „Przykładowe błędy i niedokładności wykonawstwa konstrukcji żelbetowych i ceramicznych” był wynikiem skrzętnie zbieranych doświadczeń podczas pracy w charakterze rzeczoznawcy w wielu awaryjnych wypadkach na budowie.

Ważnym osiągnięciem prof. *Wacława Żenczykowskiego* było zorganizowanie w roku 1954 sesji problemowej PAN, poświęconej zagadnieniom materiałów budowlanych. Wynikiem tej sesji było opracowanie podstawowych

Rys. 11. Podziemie kościoła pw. św. Anny, wzmocnione wieńcem (ściągą) żelbetowym [7]

wytycznych rozwoju nauki i techniki w dziedzinie materiałów budowlanych. Otrzymał wówczas Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

Największym dziełem życia prof. *Wacława Żenczykowskiego* była wspaniała monografia pt. „Budownictwo ogólne” (po wojnie wydawana kilkakrotnie przez „Arkady”, również po śmierci Profesora). Rzadko się zdarza w literaturze światowej, aby dzieło takich rozmiarów i takiej doskonałości zostało napisane przez jednego autora.

Profesor *Wacław Żenczykowski* był współzałożycielem Instytutu Techniki Budowlanej, w którym przez wiele lat piastował stanowisko przewodniczącego Rady Naukowej. Był też przewodniczącym Rady Naukowo-Technicznej przy Ministerstwie Budownictwa Przemysłowego, współzałożycielem i czynnym działaczem społecznym w Zarządzie Głównym Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych, a następnie Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa. Był jednym z inicjatorów wydawania czasopisma „Inżynieria i Budownictwo”, a przez wiele lat (od początku wydawania w roku 1938) członkiem Kolegium Redakcyjnego [10]. Należał do inicjatorów corocznych Konferencji Naukowych KILiW PAN i Komitetu Nauki PZITB. Pierwsza tego rodzaju konferencja odbyła się w 1955 r. w Międzyzdrojach, a od

wielu lat jest ona organizowana w Krynicy Zdroju. Z inicjatywy prof. *Wacława Żenczykowskiego* w roku 1955 Wydział IV Nauk Technicznych PAN powołał kwartalnik naukowy „Archiwum Inżynierii Lądowej” jako organ KILiW PAN. W roku 1956 powołano pod przewodnictwem prof. *Wacława Żenczykowskiego* Radę Redakcyjną monografii „Budownictwo betonowe” (później „Arkady” wydały dwadzieścia obszernych tomów tego dzieła).

Ostatnim dziełem prof. *Wacława Żenczykowskiego* był Zakład Budownictwa PAN. W Zakładzie tym, skupiając grono uczniów z licznej swojej szkoły naukowej, pragnął rozwinąć działalność w zakresie bezpośrednich wdrożeń osiągnięć badawczych z zakresu budownictwa, zarówno teoretycznych, jak i eksperymentalnych.

W swej działalności, dzięki zaletom wielkiego rozumu i twórczej intuicji, sięgał daleko poza szarżyne bieżących dni, budując plany perspektywiczne, rozwojowe. Przykładem tego niech będzie to, że mimo ogromnego nawału pracy objął opiekę nad nowo powstałym (w 1956 r.) Wydziałem Budownictwa Lądowego w Politechnice Łódzkiej, gdzie w dowód zasług został zaproszony przez Senat na stanowisko honorowego przewodniczącego Rady Wydziału. Funkcję tę obejmował nie ze względów kurtuazyjnych czy symbolicznych. Oświadczał, że jego udział w pracach organizacyjnych Wydziału wynika z głębokiego przekonania o konieczności i potrzebie jego powołania w Łodzi.

Przez trzydzieści sześć lat nieprzeciętnej pracy inżynierskiej, naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej wychował setki inżynierów, dziesiątki młodych naukowców i badaczy. Zgromadził wokół siebie dużą liczbę współpracowników, których potrafił natchnąć umiłowaniem pracy twórczej, entuzjazmem do działalności badawczej, stwarzając atmosferę koleżeństwa, harmonijnej współpracy i opieki.

Trzeba odnotować udział prof. *Wacława Żenczykowskiego* w wyjeździe/wizycie (miesięcznej, od 18 listopada 1956 r.) delegacji polskich inżynierów do Stanów Zjednoczonych AP, mającym za cel skorzystanie z amerykańskich doświadczeń w dziedzinie budownictwa mieszkaniowego [8]. Relację z tej wizyty Profesor przedstawił 23 stycznia 1957 r. na posiedzeniu Zakładu Budownictwa PAN,

a wnioski i propozycje podał w artykule pt. „Uwagi o możliwości poprawy budownictwa w Polsce” („Przegląd Budowlany” nr 2/1957). Również obecnie warto by sięgnąć do tego opracowania.

Profesor zmarł nagle 18 lutego 1957 r. w Szwajcarii, podczas podróży służbowej jako delegat Polskiej Akademii Nauk. Trumnę z ciałem Profesora przywieziono samolotem ze Szwajcarii 27 lutego 1957 r. do kościoła pod wezwaniem św. Anny w Warszawie. Następnego dnia Msza Święta pożegnalna została odprawiona przez Prymasa Polski, ks. kardynała *Stefana Wyszyńskiego*.

Profesora żegnały tłumy współpracowników, uczniów, inżynierów i młodzieży zarówno w kościele, jak też wzdłuż trasy konduktu pogrzebowego – trasy biegnącej obok obiektów niedawno zburzonych przemocą i okrucieństwem, a odbudowanych rozumem i sercem narodu, który miał takich nauczycieli, jak *Wacław Żenczykowski*. Profesor spoczął w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, grób nr 41.

Później jedna z ulic w Warszawie została nazwana imieniem prof. *Wacława Żenczykowskiego*, a w budynku Wydziału Inżynierii Lądowej Politechniki Warszawskiej została wmurowana tablica pamiątkowa poświęcona Profesorowi.

Nagroda PZITB im. prof. Aleksandra Dyżewskiego

Patron nagrody *Aleksander Dyżewski* urodził się 3 maja 1893 r. w Warszawie. Szkołę średnią ukończył w 1910 r. we Włocławku. Od 1911 r. do wybuchu I wojny światowej w 1914 r. studiował na Wydziale Inżynierii Lądowej Politechniki Lwowskiej. W roku 1917 kontynuował studia na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Studia ukończył w roku 1922, uzyskując tytuł inżyniera dróg i mostów.

Po studiach rozpoczął (w 1922 r.) pracę zawodową w Towarzystwie Robót Inżynierskich w Poznaniu, w którym w 1923 r. został kierownikiem biura technicznego. Zaprojektował wówczas i kierował budową budynków fabryki kotłów parowozowych DOKP w Poznaniu. W latach 1924–1937 był pracownikiem Towarzystwa Akcyjnego Zakładów Przemysłowo-Budowlanych „Fr. Martens i A. Daab” w Warszawie, początkowo jako kierownik robót na budowie Centralnych

Warsztatów Lotniczych w Dęblinie i innych obiektów na terenie lotniska. W roku 1927 został dyrektorem technicznym wymienionego Towarzystwa. Następnie realizował tunel kolejowy linii średnicowej w Warszawie, gmachy warszawskiej DOKP na Pradze, kościół sióstr Felicjanek w Warszawie, gmach Cegielni Mechanicznej m.st. Warszawy, gmach Stowarzyszenia YMCA w Warszawie.

W latach 1937–1939 pracował w Departamencie Budownictwa Ministerstwa Spraw Wojskowych jako główny kierownik nadzoru na budowie lotniska w Małaszewiczach koło Terespoła. Następnie, po powrocie do Warszawy, pracował ponownie w Towarzystwie Akcyjnym Zakładów Przemysłowo-Budowlanych „Fr. Martens i A. Daab” „Martens i Daab”. W czasie Powstania Warszawskiego został wypędzony przez Niemców 7 października 1944 r. do niemieckiego obozu przejściowego w Pruszkowie, a następnie przebywał w Bochni i Krakowie.

Po powrocie do Warszawy podjął w roku 1946, na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej, wykłady z organizacji i administracji budowy. Stopień naukowy doktora nauk technicznych uzyskał w 1949 r., a doktora habilitowanego w 1950 r. w dziedzinie organizacji i mechanizacji budowy. W roku 1950 został kierownikiem powołanej z jego inicjatywy Katedry Organizacji i Mechanizacji Budowy, utworzonej na Wydziale Inżynierii Politechniki Warszawskiej. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego otrzymał 1 października 1950 r. W roku 1952 został laureatem nagrody państwowej za osiągnięcia naukowe. W latach 1951–1954 był dziekanem nowo utworzonego Wydziału Budownictwa Przemysłowego. Na ten Wydział została przeniesiona Katedra, której był kierownikiem. W okresie od 1 lipca 1954 do 30 września 1956 r. był rektorem Politechniki Warszawskiej. W 1960 r. został kierownikiem Katedry Organizacji, Mechanizacji i Ekonomiki Budowy na Wydziale Inżynierii Budowlanej Politechniki Warszawskiej. 13 grudnia 1962 r. uzyskał nominację na profesora zwyczajnego. Na emeryturę przeszedł 1 października 1963 r.

Opublikował wiele prac z dziedziny technologii i organizacji budowy. Do najpowszechniej znanych należy niewątpliwie podręcznik pt. „Technologia i organizacja budowy”, wydany i wznawiany przez Wydawnictwo „Arkady”.

Aleksander Dyżewski był aktywnym działaczem społecznym. W roku 1934 był wśród członków założycieli Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych. W okresie okupacji niemieckiej prowadził, wspólnie ze *Stefanem Bryłą* i *Jerzym Nechayem*, działalność konspiracyjną. Pracował m.in. w zespole (pod przewodnictwem *Wacława Żenczykowskiego*), który opracował projekty 49 norm budowlanych. Normy te w 1945 r. zostały zatwierdzone i wydane przez Polski Komitet Normalizacyjny. Po wojnie był członkiem Komitetu Organizacyjnego przygotowującego pierwsze powojenne walne zebranie członków PZIB, działał w tym Związku, a następnie w PZITB. Działał też w różnych gremiach naukowych, w tym w Sekcji Ekonomiki i Organizacji Budownictwa Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN. Był człowiekiem wielkiej wiedzy i niezwykle pracowitości.

Profesor *Aleksander Dyżewski* zmarł w Warszawie 17 lipca 1970 r. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim, w kwaterze 223-VI-18.

Laureaci nagrody PZITB im. prof. Aleksandra Dyżewskiego w latach 1975–2019 zostali wymienieni w tabl. 2.

PIŚMIENNICTWO

- [1] 60 lat pierwszego na świecie mostu spawanego. Praca zbiorowa pod redakcją prof. *Józefa Kwiatkowskiego*. WKŁ, Warszawa 1989.
- [2] 80 lat (1934–2014) Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa, kontynuatora Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych. Praca zbiorowa pod redakcją *Stefana Pyraka*. Zarząd Główny PZITB, Warszawa 2014.
- [3] *Augustyn J.*: Stefan Bryła. Życie i dzieło. Fundacja PZITB Inżynieria i Budownictwo, Warszawa 1994.
- [4] *Augustyn J.*: W setną rocznicę urodzin Wielkiego Polaka i konstruktora. „Inżynieria i Budownictwo”, nr 7/1986.

Rok	Laureat	Rok	Laureat
1975	prof. dr hab. inż. <i>Ryszard Ciołek</i>	2006	dr inż. <i>Leszek Janusz</i>
1978	mgr inż. <i>Edward Monikowski</i>	2006	dr hab. inż. <i>Włodzimierz Martinek</i> , prof. PW
1979	prof. dr inż. <i>Leon Rowiński</i>	2007	mgr inż. <i>Dariusz Kolasa</i>
1981	doc. dr inż. <i>Zygmunt Sadowski</i>	2007	prof. dr hab. inż. <i>Kazimierz M. Jaworski</i>
1982	doc. dr inż. <i>Witold Staniszkis</i>	2008	inż. <i>Edward Gala</i>
1983	prof. dr inż. <i>Jan Mikoś</i>	2008	prof. dr hab. inż. <i>Ewa Marcinkowska</i>
1984	mgr inż. <i>Józef Musialik</i>	2009	mgr inż. <i>Jan L. Zioberski</i>
1985	mgr inż. <i>Jerzy Kozłowski</i>	2009	dr hab. inż. <i>Roman Marcinkowski</i> , prof. PW
1986	mgr inż. <i>Jerzy Błasiak</i>	2010	mgr inż. <i>Zbigniew Drewnowski</i>
1987	inż. <i>Bogumił Janus</i>	2010	dr hab. inż. <i>Bożena Hoła</i>
1988	doc. dr inż. <i>Jerzy Kurzawa</i>	2011	inż. <i>Kamil M. Czyżewski</i>
1989	dr inż. <i>Józef Bakalus</i>	2011	dr inż. <i>Andrzej Czemplik</i>
1996	prof. dr inż. <i>Kazimierz Czapliński</i>	2012	mgr inż. <i>Krzysztof Owczarczyk</i>
1998	mgr inż. <i>Janusz Smaga</i>	2012	dr inż. <i>Paweł Nowak</i>
1998	doc. dr inż. <i>Andrzej Skarżyński</i>	2013	mgr inż. <i>Michał Wrzosek</i>
1999	mgr inż. <i>Kazimierz Mrozik</i>	2013	dr hab. inż. <i>Mieczysław Połowski</i>
1999	prof. dr hab. inż. <i>Juliusz Mroziewicz</i>	2014	mgr inż. <i>Stanisław Wiśniowski</i>
2000	mgr inż. <i>Krzysztof Dobiszewski</i>	2014	dr hab. inż. <i>Zdzisław Hejducki</i>
2000	prof. dr hab. inż. <i>Władysław Lenkiewicz</i>	2015	mgr inż. <i>Hubert Matulewicz</i>
2001	mgr inż. <i>Tadeusz Karczmarczyk</i>	2015	dr hab. inż. <i>Elżbieta Radziszewska-Zielina</i>
2001	dr hab. inż. <i>Anna Sobotka</i> , prof. AGH	2016	prof. inż. <i>Stanisław Wiśniowski</i>
2002	inż. <i>Adam Chmura</i>	2016	dr hab. inż. <i>Edyta Plebankiewicz</i>
2002	prof. dr hab. inż. <i>Janusz Biernacki</i>	2017	mgr inż. <i>Karol Kalinowski</i>
2003	mgr inż. <i>Marek Malinowski</i>	2017	dr hab. inż. <i>Jadwiga Bizon-Górecka</i>
2003	dr hab. inż. <i>Zdzisław Kowalczyk</i>	2018	mgr inż. <i>Andrzej Muziński</i>
2004	mgr inż. <i>Adam Jakóbczak</i>	2018	dr hab. inż. <i>Piotr Jaśkowski</i>
2004	dr inż. <i>Andrzej Minasowicz</i>	2019	dr inż. <i>Radosław Dominik Sekunda</i>
2005	mgr inż. <i>Stefan Wietecha</i>	2019	dr hab. inż. <i>Agnieszka Leśniak</i>
2005	dr hab. inż. <i>Zygmunt Orłowski</i> , prof. PB		

- [5] *Flaga K., Furtak K.*: Profesora *Stefana Bryły* – życie i działalność (na 125-lecie urodzin wybitnego konstruktora i wielkiego Polaka). „Inżynieria i Budownictwo”, nr 7–8/2011.
- [6] *Jarominiak A.*: Niektórzy polscy inżynierowie budowlani i komunikacji II Rzeczypospolitej. „Inżynieria i Budownictwo”, nr 7/2008.
- [7] *Kuczyński W.*: Wacław Żenczykowski. Inżynier, badacz, nauczyciel (1897–1957). Fundacja PZITB Inżynieria i Budownictwo, Warszawa 1998.
- [8] *Łotysz S.*: Wacław Żenczykowski w Ameryce: Echa zapomnianej wizyty. „Przegląd Budowlany”, nr 1/2009.
- [9] Materiały z sesji naukowej w 50. rocznicę śmierci *Stefana Bryły* – wybitnego konstruktora, dydaktyka i naukowca. Politechnika Warszawska. Wydział Architektury. Katedra Projektowania Konstrukcji, Warszawa 1995.
- [10] *Michalak H., Pyrak S., Włodarczyk W.*: 80 lat „Inżynierii i Budownictwa” w służbie

- środowiska budowlanego i co dalej? „Inżynieria i Budownictwo”, nr 7–8/2018.
- [11] *Przybysz P.*: Profesor *Stefan Bryła* wybitny konstruktor i jego wpływ na kształtowanie przestrzenno-konstrukcyjne budowli. Praca doktorska. Promotor prof. *Kazimierz Szulborski*. Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2011.
- [12] *Pyrak S., Szulborski K.*: W 50. rocznicę śmierci Wielkiego Polaka i konstruktora. Śp. prof. dr hab. inż. *Stefan Bryła* (1886–1943). „Inżynieria i Budownictwo”, nr 12/1993.
- [13] Słownik biograficzny techników polskich. Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych, Warszawa 1993 (zeszyt 3) i 1995 (zeszyt 6).
- [14] Słownik biograficzny zasłużonych działaczy (zeszyt 1). Redaktor: *Stefan Pyrak*. Zarząd Główny PZITB. Główna Komisja Historii, Warszawa 1986.
- [15] *Szulborski K., Przybysz P.*: Pamięci Profesora *Stefana Bryły* w 65. rocznicę śmierci. „Inżynieria i Budownictwo”, nr 4/2009.

Szanowny Czytelniku!

Prezentuj na łamach czasopisma własne osiągnięcia, przemyslenia i propozycje.

Propaguj „Inżynierię i Budownictwo” w swoim środowisku.

Korzystaj z łamów czasopisma do zamieszczania ogłoszeń i artykułów sponsorowanych.

„Inżynieria i Budownictwo” jest naszym wspólnym dziełem i wspólnie za nie odpowiadamy.